

GYARMATI GYÖRGY

Rendszertitkok

szolgákkal és szolgálatokkal

KRONOSZ
ÁBTL

... azt is hozzáteszem, a helyesírással hadila
... dtam, hogy mit nem tudok helyesen írni, es
... lam egy tiszta papír, és olvasás köz
... ót láttam, hogy összeforrasztó
... mnak, és bizony mikor ta
... leírtam magamnak, és
... de azokat az éve
... feküdtem k
... rüdtem c

Gyarmati György

Rendszertitkok

Jelen elektronikus kiadvány a Kronosz Kiadó és az Állambiztonsági
Szolgálatok Történeti Levéltára gondozásában
2019-ben megjelent nyomtatott kötet változatlan kiadása

pdf ISBN 978-615-6048-00-4

GYARMATI GYÖRGY

Rendszertitkok

szolgákkal és szolgálatokkal

Kronosz Kiadó
Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára

Pécs–Budapest, 2019

Jelen elektronikus kiadvány a Kronosz Kiadó és az Állambiztonsági
Szolgálatok Történeti Levéltára gondozásában
2019-ben megjelent nyomtatott kötet változatlan kiadása

pdf ISBN 978-615-6048-00-4

A borítón látható kép:

A Magyar Vagon- és Gépgyár (MÁVAG) dolgozói által a
Belügyminisztérium Államvédelmi Hatóságának (BM ÁVH)
adományozott csapatzászló átadása. Budapest, 1949. április 25.
Fotó: FORTEPAN. Képszám: 128490. Adományozó: Bauer Sándor

© Gyarmati György

© Kronosz Kiadó

© Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára

■ Tartalom

Előszó	7
Péter Gábor fiatalsága, 1906–1945 Kutatási gondok az ÁVH-főnök életrajzának feltárásában	15
Galgóczi Erzsébet interjúja Péter Gáborral	93
A politika rendőrsége Magyarországon a Rákosi-korszakban	121
Ha tied az ÁVO, tied a hatalom. A politikai rendőrség tevékenysége, 1947–1948-ban	145
Kádár János és a Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága. Fordulat és folyamatosság a kommunista párt politikájában, 1948-ban	183
Egy választás kettős könyvelése ÁVH-s „reakciótérkép” az 1949. évi Magyarországról	225
Az ÁVH intézménytörténetének társadalmi-politikai környezete, 1953–1956	267
Végjáték és nyitány. Nagy Imre temetése és az állambiztonság	317
A vasfüggöny és az állambiztonsági szervek alkonya Magyarországon 1989-ben	343
A közelmúlt feltárása és az ügynökkérdés	371
Névmutató	385

Andrássy út, május 1-jei felvonulók. Budapest, 1949

Fotó: FORTEPAN. Képszám: 142712. Adományozó: Chuckyeager tumblr

Előszó

„Hátborzongató, alig tíz éve, de már lábjegyzetelni kell” – írja Murányi Gábor barátom, egy évtizeden át havi penzumként rótt olvasónaplójának kötetbe szerkesztésekor.¹ Rendre megglossazza saját írásait: nemhogy a tíz, de a 3–4 évvel korábban publikáltakat is. A recenzeált könyv a letűnt rendszer titkosszolgálatának III/III-as aktáiból gyűjtött egy csokorra valót, s merthogy az másodlagos frissességű outlet ügyeket és ügynököket hozott napvilágra a Belügyminisztérium nyiladozó trezorjából, a rákövetkező évtizedben nagy ambícióval kezdték összeállítani az akkori megmondó emberek az államszocializmus évtizedeinek pikareszk, önszorgalmú kopó-kópé „Ki kicsodáját.” Történt mindez az elmúlt évezred végi rendszerátigazítás – filantróp ígére-tű – „információs kárpótlásának” gyilokjáró médiazugaiban. Ráadásul ott delejez egy polccal feljebb Esterházy Péter *Javított kiadása*. Ma már tudható, hogy a „Harmónia” után úgy vágyta ő a III/III-as diszharmoniót, mint üveges tót a hanyatt esést.

Igen, az önkorrekcio kísértése motoszkál a fejemben, amióta – múltböngésző kutatóként, obsitos levéltár-vezetőként, tanárként – lehetőség kínálkozik tematikus csokorba gyűjteni az elmúlt évszázad második felének történetéről évtizedek alatt papírra vetett dolgozataimat. Hová és hány lábjegyzetet kellene elhelyeznem, hogy magam is tekintettel legyek a „mától kezdve minden másképp volt” elvárásokra, s eszerint glosszázzam meg közelmúlt-történeti „lábnyomomat”. Aztán elálltam az utólagos korrigálástól – mielőtt hozzákezdtem volna. Azért, mert a közreadott írások a születésük-kor rendelkezésre álló források körét is dokumentálják,² s az természetes,

¹ Murányi Gábor: *Lapmargó – lábjegyzetekkel*. Kiss József Könyvkiadó, Budapest, 2009. 29.

² Nem követtem az esetleg változó iratórzo helyek konvenciáját sem. A hivatkozott iratra az őrzőhelyen a kutatás idején érvényes forrásmegjelölést használom. A rendszerátigazítás nyomán – főként a „levéltári forradalmat” követő „fülferradalom” óta – tapasztalhatjuk a történetivé lett irategyüttesek világának újrafelosztását, az őket őrző intézmények átcsoportosítását, újrafazonírozását. A Magyar Országos Levéltár (MOL) időközben Magyar Nemzeti Levéltárrá (MNL) patinásodott, s ide olvasztották be „tag-

hogy az idővel bővülő kútfők ugyanazon téma tollhegyre tűzésekor majd elvégzik a revíziót – vagy éppen a revízió revízióját. Például ha a posztsovjet levéltárakban hozzáférhetővé válnak a hazai forráskínálattal alighanem vete- kedő terjedelmű dokumentumok. De ez aligha történik meg „holnap”, s nem tudjuk, milyen távolabbi évszámot írunk majd ennek bekövetkeztekor. Így, ha mostani publikálásukkor hozzáillesztek is egy-egy utólagos lábjegyzetet a dolgozatokhoz, az nem mea culpa korrekció, hanem – esetleg az olvasót segítő – tárgyi információ.

A kommunikatív emlékezet körébe tartozó közelmúltat illetően ráadásul állandó konkurenciája a levéltárakban őrzött intézményi irathagyatéknak a tudományosan ego-dokumentumoknak mondott önéletrajzok, naplók, levele- zések, esetleg memoárok özöne. Egymással nem feltétlenül konkuráló, inkább szimultán történetmondás és/vagy megéléstörténet garmadája vonatkozhat többé kevésbé ugyanazon tárgykörre. Elbeszélések százai, ezrei kínálnak egy idő- avagy témametszeten belül is történeteket, és nem gondolom, hogy azo- kat – akár az intézményi (hivatali) forráshelyekkel elegyítve – „egységes és egyetlen, igaz és mértéktartó, történelmileg hiteles és hivatalosan jóváhagyott krónika”³ textussá kellene gyúrnom, mintha az lenne az adott tárgy- vagy időkor „történelme”. Szvetlana Alekszijevice *Elhordott múltjaink* című köteté- ben éppen arra vonatkozóan hoz félezer eseteírást, hogy a kommunista ura- lom évtizedei hogyan is működtek a blokkklások hokedlis-konyhaasztalos történeteiben átélve, elbeszélve. Ha tetszik, ezek mindegyike „a Szovjetunió története”, miközben alig van köze akár a „Kratkij Kurszhoz”, vagy bármelyik orosz vagy magyar nyelvű „hivatalos” Szovjetunió-történethez. Ezzel nem az utóbbiak legalább korlátozott érvényességét kívánom kétségbe vonni, „re- lativizálni”, csupán a történelem mindenkor polifon jellegzetességére utalok. A történeti munkák ennek a sokféleségnek mindig csak néhány – módszer-, eszköz- és közelítésfüggő – szegmensét képesek megjeleníteni.

Jelen kötet témaköréhez közeledve: Bibó István *dúvad államnak* nevezte Rákosi Mátyás 1956 őszén megbukott-összeomlott terroruralmát.⁴ Akkor az

intézményekként” a korábban önálló jogi személy megyei levéltárakat. Tehát mondjuk a korábbi Baranya Megyei Levéltár (BML) ma már MNL BML. Az egykori Párttörté- neti Intézet Levéltára (PIL) lett előbb Politikátörténeti Intézet Archivuma (PIA), majd Politikátörténeti és Szakszervezeti Levéltár (PtSzL). Az 1997-ben életre hívott Történeti Hivatal (TH), 2003-óta Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTTL).

³ Stefan Heim: *Dávid király krónikája*. Európa, Budapest, 1977. 9.

⁴ Elvi tisztázás, 1956. október 27–29. Bibó István: *Válogatott tanulmányok*. IV. kötet. Mag- vető, Budapest, 1990. 141–156.

őt mindenben kiszolgáló Péter Gábor egy *dúvad államvédelmet* működtetett, a mindenkit – azaz a köznapi alávettteken túl a hatalomszervező pártbürokráciát is – rettegésben tartani képes, hírhedt Államvédelmi Hatóságával. A tanulatlan, fércelő szabónak is kontár Péter Gábor nyolc éven át volt a háború után a politika rendőrségének vezetője, s Rákosi Mátyás úrhatnám szolgálja. A hidegháborús hisztéria és a paranoiás Rákosi árnyékában fatális karriert tudott csinálni azzal, hogy – élete végéig megőrzött – kisebbségi komplexusában mindenkit szívós kitartással fúrt, gáncsolt, akinek képességei lehetővé tették, hogy legalább az elemi iskolát abszolválja, netalán eljusson az érettségiig. A diplomások már egytől egyig a burzsoá-imperialista Antikrisztus reinkarnációi voltak/maradtak a szemében. Neki nem kellett taktikává szimplifikálni az etikai dilemmát, mint Lukács Györgynek. Ő a hermeneutika és az episztemológia mákonya nélkül is tudta, hogy ki a párton kívüli vagy a pártba is befurakodott – tehát leleplezendő – álorcás imperialista ügynök. Az utána következő 1956-ig ügyködő hentessegédből lett pandúrgenerális, Piros László viszont mindmáig szinte arctalan, holott ő volt az, akinek majdnem sikerült önálló Államvédelmi Minisztériummá rangosítani a politikai kopóhivatalt. Megint csak Esterházyval szólva, a kötet írásainak többsége ezt az államvédelemnek elkeresztelt „kis magyar pornográfiát” kísérli meg bemutatni. Nem irodalmi elbeszéléseként, hanem a fennmaradt és hozzáférhetővé lett korabeli források megszólaltatásával, s a történetírás konvenciói által képezett határmezsgyéken belül maradvá.

1956 után már nem így hívták „a céget”. Kádár János a kommunista rendszerrestaurálás részeként szervezett tömeges megtorlás éveiben még az 1956 előtti hivalkodó, erőfitogtató testületi imázst pártolta: „móresre tanítani a proletárhatalomra kezét emelőket.” Új elnevezésű titkosszolgálat a „megszüntette megőrzés” hegeli algoritmus szerint szerveződött. A rendszerszolgák is a kádermegmaradás guminormái szerint lettek/maradtak jórészt ugyanazok. Csak egy reprezentatív példa a Rákosi- és a Kádár-korszak perzekutorainak kontinuitására. Harangozó Szilveszter 1952-ben, még Péter Gábor titkárságvezetőjeként kezdte meg fővárosi pályafutását az ÁVH központjában főhadnagyként. 37 évvel később, 1989 áprilisában köszönt el a cégtől altábornagyi rangban, állambiztonsági főcsoportfőnökként, a belügyminiszter helyetteseként.

A rendszermechanizmus működtetését – és társadalmi kihatásait – tekintve az lenne történetietlen, ha egybemosnánk az államszocializmus magyarországi évtizedeinek idővel változó, eltérő jellemzőit. A sztálini diktatúra-modellt Rákosi Mátyás – féltében hű tanítványként – mintha

pantográffal igyekezett volna a Duna-Tisza tájára zsugorítani, s lett belőle egy konszolidálódni képtelen rendszertorzó. Visszatekintve leginkább az volt a sajátossága, hogy a kiépülő tőkés-polgári rend ún. *eredeti tőkefelhalmozását*, „a múltat végképp eltörölte.” Ehhez képest az általa vezényelt kommunista „Gründerzeit” az ország – háború után megmaradt – javait egy végletesen irracionális és erőszakos *eredeti tőkeelherdálással* emésztette fel. Emiatt és ehhez volt szüksége arra a martalócgárdára, amelyik államvédelem jelszava alatt nem csupán az alávetett társadalom rettegésben tartását szolgálta, hanem a pártállami kormányzati-igazgatási intézményrendszer is átszöve béklyózta meg. Az államvédelem a rendszerkormányos kiválasztottak pretoriánus gárdája volt, ám a hatalmi hierarchia két legbeágyazottabb homo sovieticusát – Rákosit és Gerő Ernőt – leszámítva szinte mindenki más felett élet és halál uraként tobzódhatott. A hidegháborús éberségi hisztéria csúcsra járatásának éveiben majdhogynem magát az őt életre hívó – s elvileg őt dirigáló – pártot is túszul ejtette. S midőn Sztálin halála után Rákosi egyetlen „legitimációs” hátttere, a moszkvai pártvezetés támogatása elapadóban volt, majd ejtette, az államvédelem garnitúrájának is azt kellett tapasztalnia, hogy addigi „kenyéradó gazdája”, a magyar pártvezetés – a justizmordok tömegének kényszerű beismerése nyomán – egyre inkább kihátrálni igyekszik mögüle. A politika rendőrsége 1956-ra felülről sanda felelősségáthárítás, alulról a társadalmi sokaság meghurcoltatásával gerjesztett félelemmel elegyes gyűlölet okán lett „kettős rendszerbűnbak”. A korszak megéléstörténeti kulcsfogalmai: a *csengőfrász*, mert nem tudod, melyik hajnalon áll meg lakóhelyed bejáratánál a *fekete autó*. Az orosz köznyelv ezt több területen *fekete varjúként* emlegette, ideértve a benne ülő csekistákat is. Mifelénk inkább az *ávós*, *ávéhás* megjelölés volt a legelterjedtebb (még az 1980-as évtizedben is, amikor negyedszázada hivatalosan már nem volt adekvát a *cég* egykori neveiből képzett megjelölés.) De hívták őket *krampusznak*, *bőrkabátosoknak* is. A börtönbe utaltak naponta hallhatták fogláraitól, hogy „nekünk magukkal nem kell elszámolni”, az internáltak vagy táborokba zsuppolt kitelepítettek meg azt, hogy „magukkal fogjuk megzsírozni a jó magyar földet.”

Sztálin halála évében (1953) egymillió háromszázezer volt a politika rendőrsége által regisztrált – megfigyelésre érdemes – „ellenséges elemek” száma. A korabeli – 18 év fölötti – felnőtt társadalom húsz százaléka. Átlagosan négyfős „nukleáris családdal” számolva a magyar családok több mint felét érte valamilyen tevőleges retorzió az elmúlt századközep ötvenes

éveiben. Az én családom – köznyelvi fordulattal élve – viszonylag olcsón megúszta. Két világháborút túlélő anyai nagyapámat csak az ÁVH-nak is „bedolgozó” mezőőr meg az utcabizalmi fenyegette, hogy „elviteti”, mert visszatérően aprehendált két elvett parcellája ellen. (A kettő együtt sem érte el a három kataszteri holdat.) Egyik nagybátyámat az 1956 utáni „rendcsinálás” keretében úgy helybenhagyták a rendőrség (nevében már nem ÁVH) politikai osztályán, hogy nagymamám egy hajnalon „csurom merette vérből” mosta ki magatehetetlen testét, de utána végül is felépült. Bátyámnak „oltári mázlija” volt, mert nem őt, hanem mellette álló osztálytársát lötték le a miskolci tüzéraktanya és a rendőrség közötti térségben keletkezett „fogolyszabadító” tűzpárbajban, merthogy 11 évesen – nagymamám szavaival élve – „elementek forradalmat nézni”. Egyszer apám történetét is meg kellene írni. Őt tényleg elvitték a munkahelyéről az ávosok, ám ezzel úszta meg, hogy belekeverjék a korabeli vasutas-perек egyikébe. Tornyosnémeti határállomáson a vasúti fogdába betessékeltek (csempészek?) kitörték, s gyűjtőssá aprították a fogdahelyiség ajtaját. Azért jöttek a határőr „zöldávósok”, mert a lakatos és asztalos mesterségben egyaránt otthonos apám egyedül is „le tudta gyártani” a zárka új ajtaját, vasalással, zárszereléssel együtt. Másnap újra jöttek érte, mert a „kékávósok” akkor kezdték el begyűjteni a következő vasutas-per vádlottjaivá kiszemeltek, de munkatársai közötték a közegekkel, hogy bajtársaik apámat előző nap már begyűjtötték. Három hét múlva, a határmenti „kiküldetésből” visszatérve tudta meg, hogy időközben mi okból lett foghíjas a vasúti üzem kollektívája. Az ő „preventív elvitele” viszont a büntetőperbeli lesitteléstől mentette meg. No de ehhez képest hány tízezer további – s rosszabbul végződött – történet hiányozhat még a Rákosi-korszak dúvad államvédelmének történetéből. Mert ezt a történetet apám is csak 1990 után osztotta meg már felnőtt fiaival, de akkor is úgy, hogy „az unokákat nem kell ilyesmivel terhelni”.

1990 után – vontatottan és megszorításokkal – elkezdtek hozzáférhetővé válni a letűnt államszocialista rendszer titkosszolgálatainak iratai. Pontosabban azok megmaradt hányada. A „teljességhez” képest ez a semminél több volt: a fennmaradt iratforgalmi segédletek alapján úgy becsülhető, hogy a közel fél évszázad alatt keletkeztetett irományok mintegy harmadára tehető. Meg is kezdődött az iratok szorgalmas búvárolása, kezdettől jól elkülönülő két irányzatot képviselve. Az egyik „ügynökvadászat” megjelöléssel vonult be a közbeszédbe, egyszerre válva a rendszerátszabásban szerepet vállaló politikai irányzatok egymással szembeni „kombinációs játékának” részévé, és

ehhez rendeltén szolgáltatva szinte egyvégtében rágósabb vagy delikátnak számító hírtápot a médiának.⁵

A másik irányzat inkább követte a múltidézés tradicionálisnak is mondható vonulatát, s „beérte” a szakmai konvención belül maradó kritikai forrásfeltárás kínálta új terep megismerésével. A történetírás hagyományos oknyomozását követők két szemléleti-módszertani sajátosságban tértek el az erősen mediatizált ügynök-látványpékség beszállítóitól. A múlttá lett pártállam centralizált-hierarchikus működési mechanizmusával számot vetve hamar megbizonyosodhattak arról, hogy a titkosszolgálatok saját irattárból kézen-közön eltűnt iratok egy része – öndokumentáló/önreprezentáló jelentések, tájékoztatók, beszámolók formájában – a monolit pártrendszer különböző szintű vezetőszeri iratai között maradt fenn. Így viszont nem önmagában, „lebeg, mint Mohamed koporsója” egyediséggel lehetett írni a titkos szolgálak-szolgálatok ténykedéséről, hanem azokat a rendszermechanizmus működésébe és korközegebe helyezve. Ráadásként említhető, hogy e (közhelyszerű) szakmai konvenciókat követő közelítés idővel a korábbi korszakok művelőit is inspirálta: érdemes újravizsgálni évszázados vagy annál is régebbi policájrészlegek és spiongarnitúrák szerepvállalását a rendies köttötségeket hosszú időn át magával hurcoló polgárisodás korszakaiban is.⁶

A kötet a szerző elmúlt húsz évben közreadott, a politika rendőrségének működését taglaló írásaiból válogat. Tárgyát tekintve mindegyik közlemény a titkosszolgálak és szolgálatok ténykedését helyezi a leírás tengelyébe. A tanulmányok egymás utáni rendje kronologikus: a második világháború végén kommunista gyámkodással felállított szolgálat történetét egészen a rendszer

⁵ Azt, hogy miként vezetett ez a rendszerváltás egyik deficitjéhez, nyolc évvel ezelőtt már közreadtam. Gyarmati György: *Kísértő közelmúlt*. ÁBTL – L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2011. Azt pedig, hogy bármifajta „ügynöklista” nyilvánosságra hozása információs kárpótlás helyett csak a tájékoztatási dezorientáltságot szolgálná, 70 konkrét ügynökanyag – hozzá két és félszer annyi „fedőnév” – szisztematikus vizsgálatával mutatta ki legutóbb Kónyáné Kutrucz Katalin – Petrikné Vámos Ida: *Ügynöksorsok – Ügynök? Sorsok?* NEB, Budapest, 2017. címen publikált részletező elemzése.

⁶ Deák Ágnes: *A koronás Wargha. Egy kettős ügynök Kossuth és a császári rendőrség szolgálatában*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2010.; *Szakszolgálat Magyarországon. Tanulmányok a hírszerzés és a titkos adatgyűjtés világából, 1785–2011*. Főszerk. Csóka Ferenc. Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, Budapest, 2012.; *Kémekek ügynökök, besúgók. Az ókortól Mata Hariig*. Szerk. Katona Csaba. Mediawave Alapítván – MNL Vas Megyei Levéltára, Szombathely, 2014.; Deák Ágnes: *„Zsandáros és policájós idők”. Államrendőrség Magyarországon 1849–1867*. Osiris, Budapest, 2015.

alkonyáig követi nyomon. Közben nemcsak az államvédelem/állambiztonság rendszer(de)formáló működésének sajátosságai tárulnak az olvasó elé, hanem az is, hogy a túlközpontosított párt diktatúra mindennapjaiban milyen szinuszgörbén mozgott maga az ideológiavezérelt hatalmi konstrukció. Nem mindig könnyű „logikát” keresni abban, hogy mikor mutatta nyers terroruralom arcát, milyen áttűnésekkel-rángatózásokkal követték egymást a bürokratikus etatizmus, a centralizált anarchia, vagy éppen a slamos diktatúra működési fázisai. Illetve, hogy ezek a ciklusok miként hatottak vissza a kezük alá dolgozó szolgálatok hivatásos állományára és a különböző módon beszerzett ágensekre, besúgókra, „társadalmi kapcsolatokra.” Rákosi Mátyás terroruralma idején az ÁVO/ÁVH „a párt ökle” szerepét töltötte be – ezért tartották. A Kádár-korszakban idővel egyre inkább „a párt szemefüle” rejtőzködő vizslatásra összpontosult működése, ám a két alapképlet a mindennapokban igen sokfajta szerepfelfogást és ténykedést produkált.

Vác, 2019. április

Gyarmati György

A Magyar Vagon- és Gépgyár (MÁVAG) dolgozói által a Belügyminisztérium Államvédelmi Hatóságának (BM ÁVH) adományozott csapatzászló átadása. Budapest, 1949. április 25.

Fotó: FORTEPAN. Képszám: 128490. Adományozó: Bauer Sándor

Péter Gábor fiatalsága, 1906–1945

*Kutatási gondok az ÁVH-főnök
életrajzának feltárásában**

Bevezetés: tárgyi és módszertani keretek – megszorítás

Rákosi Mátyás 1953. január legelején újévi koccintásra invitálta a korabeli magyar politikai rendőrség (Államvédelmi Hatóság) vezetőjét, s megérkezése nyomán azonnal őrizetbe vétette. Akkoriban ez a módszer korántsem volt egyedi a hatalomgyakorlás eszköztárában. A pozícióhalmozó országkormányos, Rákosi¹ éppúgy élt vele a maga szintjén, mint az őrizetbe vett – addig – saját kompetenciájában. A második világháború után megszervezett politikai rendőrség első – s mindmáig legismertebb nevű – vezetője Péter Gábor volt. (A továbbiakban nevét P. G. rövidítéssel is említem.) Posztját nyolc éven át töltötte be. Eközben ő maga és az általa vezetett szervezet is egyre fontosabb szerepet kapott a kommunista egyeduralom kiépítésében, majd a Rákosi Mátyás nevéhez kötődő diktatúra működtetésében. P. G. közel negyven éves volt, amikor – 1945 legelején – megbízták a politikai rendőrség vezetésével. Még ugyanennyit élt azután, hogy 1953 januárjában letartóztatták. Noha át- és túlélte a huszadik századi magyar történelem nyolc rendszerváltását, életútja mégsem sorolható egyértelműen „a körülmények hatalma” által vezérelt kortársi sorspanelek közé. Formálisan találunk érintkezési pontokat. Az egyik rendszerben iskolázat-

* A tanulmány eredeti megjelenése: *Trezor 2. A Történelmi Hivatal évkönyve 2000–2001.* Szerk. Gyarmati György. Történelmi Hivatal, Budapest, 2002. 25–78.

¹ Rákosi Mátyás egyidejűleg volt a Minisztertanács elnöke, a Magyar Dolgozók Pártja főtitkára, valamint a legfontosabb kérdésekben határozó szűk körű pártszerv, az – illegitim – Államvédelmi Bizottság vezetője.